การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Development of Social Studies Instructional Model by Applying Community-Based Learning Approach and Constructivism to Enhance Analytical Thinking and Communication Abilities for Mattayomsuksa Three Students of Local Government Organization School

อุเทน วางหา*
uthen.w@gmail.com
จันทร์พร พรหมมาศ**
วิชิต สุรัตน์เรืองชัย***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ การวิจัยดำเนินการเป็น 5 ระยะ ตาม ADDIE Model คือ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 การออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 3 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 4 การนำรูปแบบ การเรียนการสอนไปใช้ และระยะที่ 5 การประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนแห่งหนึ่ง

* นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
** อาจารย์ ดร. ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
*** รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

สังกัดเทศบาลเมือง จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม ระยะเวลาที่ใช้เวลาในการเรียนการสอนตามรูปแบบดังกล่าว 15 ชั่วโมง

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล 2) ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา พบว่า (1) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสูงกว่าเกณฑ์ ที่กำหนด ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการสื่อสาร การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ทฤษฎีการสร้างความรู้

Abstract

The purposes of this research were to develop the social studies instructional model based on community-based learning and Constructivism for Mathayomsuksa three students to enhance analytical thinking and communication abilities, and to evaluate the developed model through evaluating the student's ability in analytical thinking and communication abilities. The study process comprised five phases of ADDIE Model. The first phase was analyzing relevant data and theories. The second phase was designing instructional model and the research instruments. The third phase was developing model and verify research instruments. The fourth phase was applying the model to used. And last was evaluating the effectiveness of the developed model. The samples were 30 students studying in Matthayomsuksa three at one municipality school by using cluster random sampling. The time spent for evaluation process was 15 hours.

The research results were: 1) the social studies instructional model consisted of principle, objective, learning activities, and measurement and evaluation. 2) Concerning the evaluation of the developed model, it was found that scores on (1) the analytical thinking after participating in the development model which is significantly higher than the pretest score at the .05 level and higher than 75 percent in average at the .05 level. (2) the communication abilities after participating in the development model which is significantly higher than the pretest score at the .05 level and higher than 75 percent in average at the .05 level.

Keywords: social studies instruction model, analytical thinking, communication abilities, community-based learning, constructivism

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกหลักที่สำคัญต่อการพัฒนากำลังคนของประเทศ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิวัฒนาการของศาสตร์ต่าง ๆ เกิดขึ้นด้วยความรู้ความสามารถของมนุษย์โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการศึกษา ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงบริบทต่าง ๆ บนโลกไร้พรมแดนที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การศึกษาได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์และการพัฒนาประเทศที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก ให้สามารถมีชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน, 2557, หน้า 6)

เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะ ความเป็นจริง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นที่เยาวชนควรจะได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนไปได้อย่างเท่าทัน กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ (3Rs) ได้แก่ การอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์ และนวัตกรรม (4Cs) ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่ ทั้งนี้จะเน้นการเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้เรียนรู้เข้ากับบริบทของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไป (Kilbane and Milman, 2014, pp. 5-6; The Partnership for 21st Century Learning, 2015) สำหรับประเทศไทยเองนั้นได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเยาวชนของชาติ เพื่อเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ เพื่อเตรียมความพร้อมและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและการสื่อสาร ดังนั้น เด็กไทยจึงควรมีความสามารถที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 พร้อมที่จะแข่งขันได้ในสถานการณ์ระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 255 1ข, หน้า 2)

จากสรุปผลการวิจัยการประเมินการสอบวัดความรู้นักเรียนนานาชาติ (PISA) ในปี 2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ (2558, หน้า 20) พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนต่ำกว่ามาตรฐาน และถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 57, 54 และ 52 จาก 72 ประเทศ ในการประเมินความสามารถในด้านการอ่าน คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ตามลำดับ นับเป็นดัชนีสะท้อนคุณภาพการศึกษาโดยรวมได้อย่างดี จากการศึกษาของปัทมาวดี โพชนุกูล (2559) มีความสอดคล้องกับการประเมินดังกล่าวที่พบว่า นักเรียนไทยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในระดับที่ต่ำมากแสดงว่าไม่บรรลุวัตถุประสงค์ทางด้านการเรียนการสอนด้านการคิดวิเคราะห์ จึงต้องส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมบูรณาการประยุกต์ใช้ความคิดวิเคราะห์ให้นักเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุธีระ ประเสริฐสรรพ์ (2559) ให้ความเห็นไว้ว่า เด็กไทยควรแก้ไขทักษะการอ่านจับใจความ การอ่านเพื่อความเข้าใจโจทย์เป็นปัญหาใหญ่มาก เพราะเด็กไม่สนใจในการอ่าน ไม่สนใจในการทำความเข้าใจภาษาที่ซับซ้อน ภาษาวิชาการ จึงเห็นว่าจุดอ่อนอยู่ที่ทักษะการอ่าน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของความสามารถในการสื่อสารของนักเรียน จะเห็นได้ว่า หากประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ความเป็น Thailand 4.0 เด็กจะต้องมีความสามารถในการแข่งขันในทุก ๆ ด้าน โดยมีการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารให้มากขึ้น

การเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ นั้น มุ่งตอบสนองต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สังคมศึกษา

เป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อนักเรียนแต่จากสภาพที่เป็นจริงมักจะพบว่านักเรียนส่วนมากขาดความสนใจและใส่ใจในการเรียน (สมพงษ์ จิตระดับ, 2557, หน้า 1) ซึ่งปัจจัยสำคัญน่าจะเป็นการสอนของครู ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2557) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า วิชาสังคมศึกษาไม่ใช่วิชาที่เพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) การเรียนการสอนที่ผ่านมาจึงเป็น แบบสังคมศึกษาเชิงรับ (Passive Social Studies) ไม่ใช่สังคมศึกษาเชิงรุก (Active Social Studies) ที่เน้น การแก้ปัญหามากกว่าการให้ข้อมูล การสอนสังคมศึกษาในยุคใหม่จึงต้องเน้นการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำโครงการหรือทางเลือกใหม่ที่นักเรียนสร้างขึ้นมาเองได้ การเรียนรู้สังคมศึกษาเชิงรุกจะทำให้สามารถสร้างสังคมที่เอื้อต่อชีวิตและสังคมยุคใหม่สำหรับอนาคตได้อย่างมีคุณค่า นอกจากนี้จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนสังคมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ดังเช่น National Council for the Social Studies (1993, p. 213) ประเทศสหรัฐอเมริกา Education Scotland Foghlam Alba (2012, p. 1) ประเทศ สก็อตแลนด์ และกระทรวงศึกษาธิการ (2551 ก, หน้า 1) ประเทศไทยต่างกำหนดไว้ในทิศทางเดียวกันว่า การเรียนสังคมศึกษามีความมุ่งหมายให้นักเรียนมีการพัฒนาความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการเรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและคุณค่าของตนเอง นักเรียนมีการพัฒนาความเข้าใจในวิธีการและรูปแบบในสภาพแวดล้อมของตนเองผ่านการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์และการสื่อสาร โดยได้รับประสบการณ์จากบริบทการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และสามารถปรับตัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการฝึก และเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบของประเทศชาติและสังคมโลก

เมื่อพิจารณาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันได้มีบุคคลต่าง ๆ เสนอไว้ เช่น ประเวศ วะสี (2548, หน้า 2) วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ (2553, หน้า ก-ค) และวิจารณ์ พานิช (2555, หน้า 5) ที่ต่างมองในทิศทางเดียวกันว่า การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเป็นแบบแยกส่วนขาดการเชื่อมโยงระหว่างชั้นเรียนกับชุมชนหรือวิถีชีวิตจริงทำให้ขาดพลังที่จะตามทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ การเรียนการสอนในห้องเรียนจึงควรสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การออกแบบการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด โดยครูผู้สอนควรมุ่งให้นักเรียนได้เผชิญสถานการณ์และปัญหา ได้ฝึกทักษะการคิด การปฏิสัมพันธ์และการปฏิบัติจนสามารถแก้ปัญหานั้นได้

การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ (Community-Based Learning) เป็นแนวคิดที่เห็นความสำคัญว่า การเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนในบริบทแวดล้อมที่ตนเองเป็นอยู่ นำความรู้หรือสาระเนื้อหามาเชื่อมโยงไปสู่สภาพชุมชน สังคม ดังที่ Owens and Wang (1996, pp. 2-3) Beakley, Yoder, and West (2003, p. 1) และ Jordaan (2007, p. 2) เสนอว่า การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นกลยุทธ์การเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการทำงานของนักเรียนที่ให้เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมจริงที่ไม่ใช่โรงเรียนเพียงอย่างเดียว ซึ่งนักเรียนจะได้รับประโยชน์จากสภาพแวดล้อมและเกิดการเรียนรู้ผ่านการคิด การวางแผนการลงมือปฏิบัติจริง และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ของนักเรียนกับชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยเชื่อว่าทุกชุมชนมีต้นทุนทางความรู้และทรัพยากรด้านการศึกษา ซึ่งครูสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึงการสร้างชุมชนเพื่อการเรียนรู้ไปในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ยังกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาแนวคิดทางปัญญาและทักษะทางการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวันได้ พร้อมทั้ง นักเรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ภายใต้บริบทและสถานการณ์

จริงในสังคมของโลกปัจจุบันจึงส่งผลทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความหวงแหน ในชุมชน ท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ และมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

การที่นักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียน การสอนจึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด วางแผนและลงมือศึกษาในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้น สภาพชุมชนจริง ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ทั้งแนวคิด Cognitive Constructivism และ Social Constructivism ต่างเห็นว่า ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง โดยการปรับความรู้และประสบการณ์เดิมให้สอดคล้องกับความรู้ใหม่ที่รับเข้ามา ซึ่งความรู้ใหม่ที่ได้จะแตกต่างกันออกไปตามการแปลความหมายของผู้เรียนแต่ละบุคคล การเรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม โดยอาศัยสื่อกลาง เช่น ภาษา กิริยาท่าทาง ฯลฯ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางความรู้และสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้การได้รับ การช่วยเหลือ ชี้แนะ หรือทำงานร่วมกับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญกว่าจะทำให้นักเรียนพัฒนาความสามารถใน การเรียนรู้และขยายขอบเขตการเรียนรู้ของตนเองได้ (McCown & Roop, 1992, pp. 49-50; Gredler, 1997, pp. 239-241; Wing & Putney, 2002, pp. 90-94; สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556, หน้า 61-63) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ จึงเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเข้ากับชุมชนและชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถปรับตัวเองก้าวทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

การจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่นนั้นมีโรงเรียนสังกัดเทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ รับผิดชอบ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทรัพยากรสนับสนุนในการจัดการศึกษา ได้อย่างเต็มที่ สามารถจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายและวิถีชีวิตของท้องถิ่นได้ดีกว่าเนื่องจากมีความใกล้ชิดกับพื้นที่ และมีจุดเน้นด้านการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงทั้งในเชิงกลุ่มผู้เรียนและในเชิงเนื้อหา รวมทั้งจุดเน้นในเชิงรูปแบบการจัดการศึกษาซึ่งสามารถกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มผู้เรียนได้ชัดเจน (ประภาพรรณ ไชยวงศ์, 2551, หน้า 24-25) ดังนั้น นักเรียนที่เรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนและสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่เมื่อนักเรียนจบการศึกษาแล้ว

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจนำแนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้มาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถ ในการสื่อสารของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เนื่องจากนักเรียนในระดับชั้นดังกล่าวมีความพร้อมทางวุฒิภาวะและมีความคิดเป็นของตนเอง เป็นเด็ก ที่เติบโตในชุมชนและส่วนมากมีแนวโน้มที่จะอยู่อาศัยเป็นกำลังสำคัญของชุมชน ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับการเรียนรู้ของนักเรียน อันส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

คำถามการวิจัย

รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีองค์ประกอบอย่างไร และผลการใช้รูปแบบดังกล่าวมีผลต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ ที่พัฒนาขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถในการสื่อสารหลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดในการวิจัย

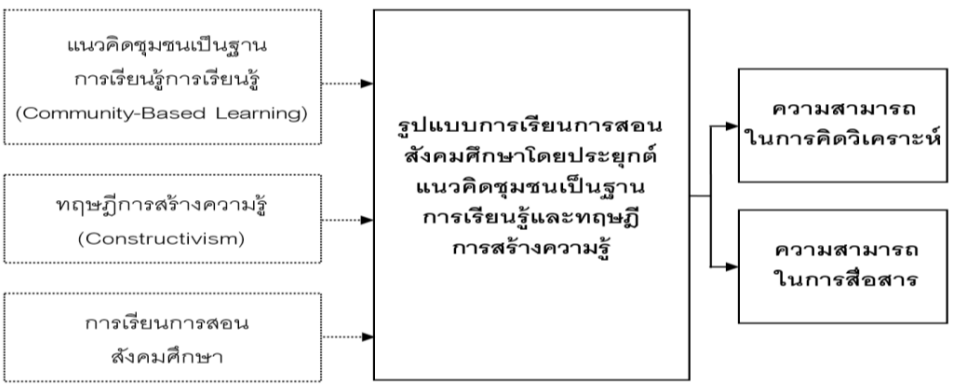

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลเมือง แห่งหนึ่ง จำนวน 4 ห้องเรียน และมีนักเรียนทั้งสิ้น 121 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนเทศบาลแห่งหนึ่ง สังกัดเทศบาลเมือง จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ออกแบบโดยใช้ ADDIE Model มีการดำเนินการวิจัย 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทำให้ได้แนวคิดสำคัญในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา ดังนี้

1. เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการสืบสอบความรู้จากสถานการณ์หรือปัญหาในชุมชนเพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาทักษะทางสังคมและความเป็นพลเมือง

2. เป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการเข้ากับชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมและให้บริการชุมชน รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและทำงานร่วมกับนักเรียนด้วยกัน ครู และชุมชน

3. ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตและสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่เรียนรู้ไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวัน

4. การสร้างความรู้จะเกิดขึ้นในตัวของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับการสร้างความหมายจากความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นสำคัญ

5. การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม โดยอาศัยสื่อกลาง เช่น ภาษา กิริยาท่าทาง ฯลฯ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางความรู้และสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่

6. การได้รับการช่วยเหลือ ชี้แนะ หรือทำงานร่วมกับผู้รู้ จะทำให้นักเรียนพัฒนาความสามารถ ในการเรียนรู้และขยายขอบเขตการเรียนรู้ของตนเอง

ระยะที่ 2 การออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา โดยกำหนด 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ส่วนคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน มี 6 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้และแนวปฏิบัติสำหรับครู นักเรียนและชุมชน ซึ่งตรวจสอบคุณภาพ โดยพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2. แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ออกแบบเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่พัฒนานั้นเป็นเรื่องปัญหาสังคมไทย ซึ่งมีทั้งสิ้น 3 แผน ใช้เวลา 15 ชั่วโมง โดยมีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งทั้งหมดเป็นแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวนชุดละ 30 ข้อ และมีการตรวจสอบคุณภาพ โดยพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ การคำนวณหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยใช้เทคนิค 50% กลุ่มสูง – กลุ่มต่ำ และ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตร KR 20 ของ Kuder-Richardson

ระยะที่ 3 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. สร้างรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาและคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยมีองค์ประกอบตามที่ได้ออกแบบไว้ ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า ทั้งรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาและคู่มือการใช้ดังกล่าวมีความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

2. สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ปัญหาสังคมไทย จากการตรวจสอบคุณภาพ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความตรงตามเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และผลการทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นของรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษามีความเหมาะสม ทั้งนี้นำผลการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และนำไปตรวจสอบคุณภาพ พบว่า แบบทดสอบดังกล่าวมีความตรงตามเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 และเมื่อทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ข้อสอบมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.43 – 0.67 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.37 – 0.67 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR 20 ของ Kuder-Richardson เท่ากับ 0.91

4. สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสาร และนำไปตรวจสอบคุณภาพ พบว่า แบบทดสอบมีความตรงตามเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 เมื่อไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า ข้อสอบมีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.42 – 0.67 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.40 – 0.63 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR 20 ของ Kuder-Richardson เท่ากับ 0.89

ระยะที่ 4 การนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ ดังนี้

นำรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแห่งหนึ่งสังกัดเทศบาลเมือง จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนเอง 15 ชั่วโมง ในระหว่างวันที่19 กันยายน พ.ศ. 2559 ถึงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2559 และดำเนินการทดสอบก่อนและหลังสอน ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์และแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสาร

ระยะที่ 5 การประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1. เปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารก่อนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ t-test for dependent

2. เปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 75 โดยใช้สถิติ One sample t-test

ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาประเมินจากความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษามีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการเรียน การสอนสังคมศึกษาสามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล ที่มีความสอดคล้องซึ่งกันและกันตามแนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ ดังนี้

1. หลักการ มี 3 ประการ ดังนี้

1.1 เป็นการเรียนการสอนที่บูรณาการเข้ากับชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการสืบสอบในการลงมือปฏิบัติการในสถานการณ์จริงที่นักเรียนได้สร้างความรู้และพัฒนาทักษะทางสังคมและความเป็นพลเมือง

1.2 ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยผ่านการชี้แนะและเจรจากับคนในชุมชน ครูและเพื่อนนักเรียน เพื่อช่วยในการเสริมต่อการเรียนรู้และขยายขอบเขตการเรียนรู้ของนักเรียน และ

1.3 ส่งเสริมให้นักเรียนคิด สร้างความรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้หรือบริการแก่ชุมชน

2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยขั้นจัดการเรียนการสอนที่เรียงลำดับต่อกัน 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นจุดประกายความคิด เป็นขั้นที่ครูหรือนักเรียนนำเสนอสถานการณ์หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนที่เกิดขึ้นในชุมชน ครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความสนใจและท้าทายการคิดของนักเรียน นักเรียนร่วมกันคิด วางแผน เพื่อออกแบบแนวทางหรือวิธีการในการศึกษาสำรวจ เพื่อค้นหาคำตอบของสถานการณ์หรือปัญหาดังกล่าว

ขั้นลงมือปฏิบัติ ในขั้นนี้นักเรียนดำเนินการตามแผนหรือแนวทางที่นักเรียนร่วมกันกำหนด นักเรียนทำการสืบสอบหาคำตอบโดยการลงมือปฏิบัติหรือศึกษาสำรวจสถานการณ์จริงด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ผู้รู้ และค้นหาข้อมูลจากเอกสารเอกสารหรือหน่วยงาน เป็นต้น ทั้งนี้นักเรียนได้มีโอกาสโต้แย้ง อภิปรายร่วมกับนักเรียน ครูหรือบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีครูคอยให้คำแนะนำ และช่วยเหลือ การทำงานของนักเรียน

ขั้นสะท้อนความคิด เป็นขั้นที่นักเรียนนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผังมโนทัศน์ วีดิทัศน์ สื่อมัลติมิเดีย หรือการจัดนิทรรศการ เป็นต้น นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนทั้งความรู้ วิธีการได้มาซึ่งความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนโต้แย้ง อธิบายร่วมกับนักเรียนและครู ทั้งนี้ ครูอธิบายและให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม นักเรียนสรุปสร้างความรู้ด้วยตนเองและสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์หรือปัญหาอื่นในชุมชนต่อไป

4. การวัดและประเมินผล ดำเนินการวัดและประเมินผลทั้งระยะก่อนเรียนและหลังเรียน ดังนี้ 1) วัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ 2) วัดความสามารถในการสื่อสาร โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสาร

รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้น ดังแสดงในแผนภาพที่ 2

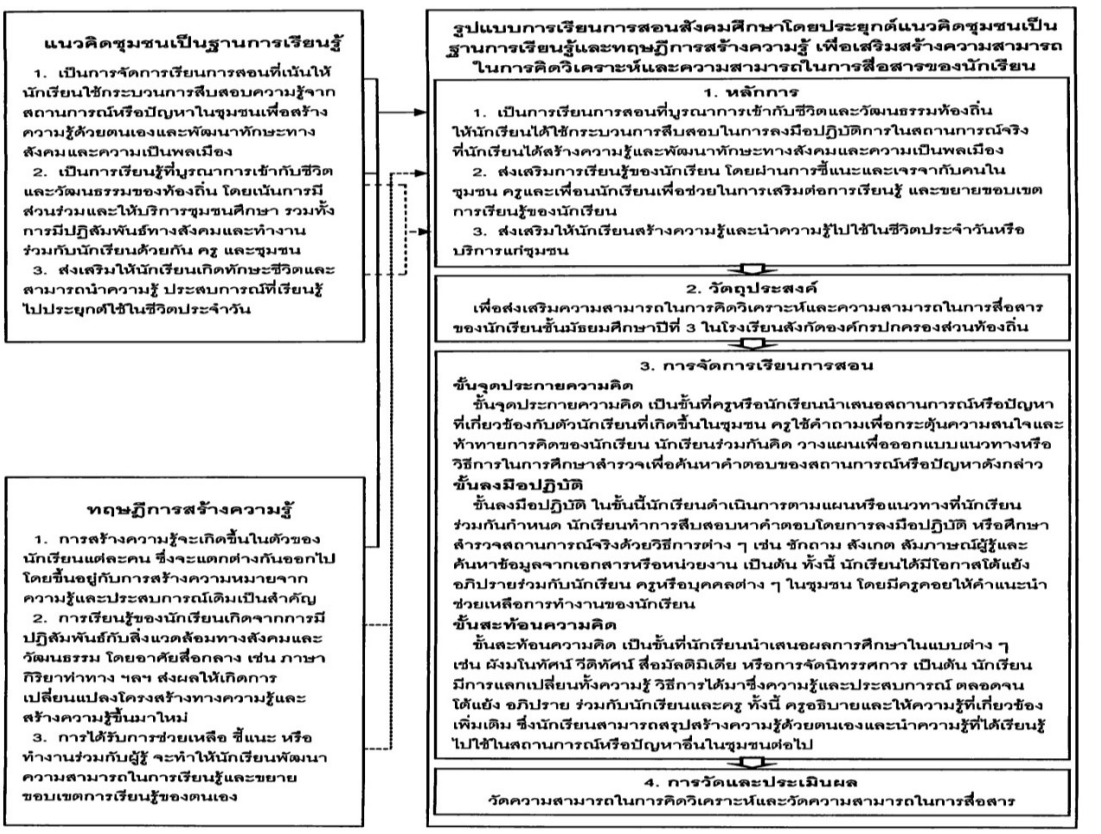

ภาพที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตอนที่ 2 ผลการประเมินผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิด ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาสามารถส่งเสริมความสามารถใน การคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนได้ ซึ่งมีรายละเอียดตามตารางที่ 1 ตารางที่ 2 ตารางที่ 3 และตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น (n = 30)

รายการ	ก่อนเรียน		หลังเรียน		*t*	*Sig.*
	$\overline{X}$	*SD*	$\overline{X}$	*SD*		
คะแนนวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์	19.03	5.76	25.87	1.81	-8.52	.000*

*$p < .05$

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน โดยการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ และทฤษฎีการสร้างความรู้ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน ($\overline{X}$ = 25.87; $\overline{X}$ = 1.81) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์กับเกณฑ์ร้อยละ 75 ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น (n = 30)

รายการ	$\overline{X}$	*SD*	คะแนนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป (คน)	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ	*t*	*Sig.*
คะแนนวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์	25.87	1.81	22.50	30	100	10.16	.000*

*$p < .05$

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนที่พัฒนาขึ้นใช้เกณฑ์ผ่านให้มีคะแนนร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม 30 คะแนน คือ 22.50 คะแนน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด โดยมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน ($\overline{X}$ = 25.87; SD = 1.81) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนวัดความสามารถในการสื่อสารก่อนและหลังเรียนของนักเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น (n = 30)

รายการ	ก่อนเรียน		หลังเรียน		*t*	*Sig.*
	$\overline{X}$	*SD*	$\overline{X}$	*SD*		
คะแนนวัดความสามารถในการสื่อสาร	18.67	4.32	26.23	1.77	-12.57	.000*

*$p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสารก่อนและหลังเรียน โดยการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการสื่อสารหลังเรียน ($\overline{X}$ = 26.23; *SD* = 1.77) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนวัดความสามารถในการสื่อสารกับเกณฑ์ ร้อยละ 75 ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น (n = 30)

รายการ	$\overline{X}$	SD	คะแนนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ขึ้นไป (คน)	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ	t	Sig.
คะแนนวัดความสามารถในการสื่อสาร	26.23	1.77	22.50	30	100	11.52	.000*

*$p < .05$

จากตารางที่ 4 พบว่า คะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสารหลังเรียนที่พัฒนาขึ้น ใช้เกณฑ์ผ่านให้มีคะแนนร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม 30 คะแนน คือ 22.50 คะแนน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด โดยมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการสื่อสาร ($\overline{X}$= 26.23; SD = 1.77) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถใน การสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาข้อมูลและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ 1) สภาพปัจจุบันของการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนโยบายการจัดการศึกษาของการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ 2) การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา โดยศึกษาธรรมชาติของวิชา เป้าหมายการเรียนการสอน หลักการสำคัญของการเรียนการสอน และหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อกำหนดเนื้อหาและรูปแบบการเรียนการสอน 3) แนวคิดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ของ Owens and Wang (1996), Beakley et al. (2003) และ Jordaan (2007) เป็นหลักในการวิจัยนี้ เพื่อนำมาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและแนวทางการจัดกิจกรรม 4) ทฤษฎีการสร้างความรู้ทั้ง Cognitive Constructivism และ Social Constructivism และการนำทฤษฎีการสร้างความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำมาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและแนวทางการจัดกิจกรรม และ 5) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสาร โดยศึกษาความสำคัญ แนวทางการพัฒนา และการประเมินผล เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของ Saylor, Alexander, and Lewis (1981), Joyce, Weil, and Calhoun (2004) และทิศนา แขมมณี (2555) ได้นำมาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามแนว ADDIE Model ซึ่งมีทั้งหมด 5 ระยะ โดยการดำเนินการแต่ละระยะได้มีการวิเคราะห์ ตรวจสอบ

ปรับปรุงและพัฒนาในระยะถัดไปจนได้รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่มีส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถ ในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังที่ Kilbane and Milman (2014, p. 32) ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบการเรียนการสอนตาม ADDIE Model มีการจัดระบบ การวางแผน กลยุทธ์ การสอนที่อยู่ในองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันจนสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้และสอดคล้องกับ Joyce, Weil, and Calhoun (2004) และทิศนา แขมมณี (2553, หน้า 201-204) ที่เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพควรมีแนวคิด ทฤษฎีรองรับ มีการศึกษาสถานการณ์และปัญหา ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการตรวจสอบคุณภาพและนำผลมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา ปรากฏว่า หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารสูงกว่าก่อนเรียน และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีคุณภาพที่สามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับการออกแบบบนพื้นฐานของแนวคิดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้และทฤษฎีการสร้างความรู้ และมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ในขั้นจุดประกายความคิดนักเรียนได้เลือกศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนที่ตนเองสนใจ มีการร่วมกันคิด จำแนกหาความสัมพันธ์และเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อวางแผนและออกแบบแนวทางการศึกษาปัญหา โดยใช้กระบวนการสืบสอบ ดังที่ Jordaan (2007, p. 2) กล่าวว่า การใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้เป็นการช่วยให้นักเรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนรู้ในโรงเรียนกับชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้การทำงานและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Murphy (1997) ที่กล่าวไว้ว่า ในการเรียนการสอนควรให้นักเรียนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ของการเรียนของตนเองหรือจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน โดยการเจรจาต่อรองระหว่างนักเรียนกับครู ค้นหาความรู้อย่างอิสระ วางแผน และการดำเนินงาน รวมทั้งเรียนรู้ร่วมกันจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ ดังนั้นระหว่างทำกิจกรรมขั้นจุดประกายความคิด นักเรียนจึงได้พัฒนาการคิดวิเคราะห์และการสื่อสาร

สำหรับขั้นลงมือปฏิบัติ นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการตามแผนการศึกษาร่วมกันกำหนดไว้ โดยลงมือศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลในชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งในระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรมในชุมชนนั้น นักเรียนได้มีโอกาสซักถาม พูดคุย โต้แย้ง อภิปรายร่วมกับนักเรียน ครูหรือคนในชุมชน สอดคล้องกับ Brooks and Brooks (1999, pp. 99-116) ที่ให้ความเห็นว่า การเรียนการสอนที่ครูใช้ข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลจริงช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน เป็นไปตามที่ Vygotsky (1989 อ้างถึงใน Gredler, 1997; Wing & Putney, 2002; สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556) อธิบายว่า การที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูและคนอื่นจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาความสามารถใน การเรียนรู้และขยายขอบเขตการเรียนรู้ของตัวนักเรียนเอง

ขั้นสะท้อนการคิด ในขั้นนี้นักเรียนต้องนำเสนอผลการศึกษาออกมาในแบบต่าง ๆ โดยนักเรียนมีการแลกเปลี่ยนทั้งความรู้ วิธีการได้มาซึ่งความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนร่วมกันโต้แย้งอภิปราย ร่วมกันกับนักเรียนและครู โดยครูจะเพิ่มเติมในความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่นักเรียนได้ทำการศึกษาการปฏิบัติงาน ในชุมชนของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทาง

หรือปรับปรุงแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมครั้งต่อไป สอดคล้องกับ แนวการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ดังที่ วรรณทิพา รอดแรงค้า (2541) เสนอไว้ว่า ครูควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิสัมพันธ์กัน ได้ตัดสินใจและสะท้อนความคิดเห็นได้ให้เหตุผลเพื่อยืนยันความคิดของตนเองและได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และทิศนา แขมมณี (2552, หน้า 43) ที่ได้อธิบายว่า ควรให้นักเรียนได้สรุปและจัดระเบียบความรู้ ข้อมูล หรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารดังที่ Morrow and John (1981, pp. 59-66) ที่ระบุว่า การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการให้ข้อมูลย้อนกลับจะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการสื่อสาร และสามารถสื่อสารได้บรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาไปใช้

1. รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ เป็นรูปแบบที่เหมาะสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น หากครูจะนำรูปแบบการเรียนการสอน ดังกล่าวไปใช้จึงควรศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาภายในชุมชนและพิจารณาเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือของชุมชน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้นเกิดประสิทธิผลที่ส่งเสริมนักเรียนเกิดการเรียนรู้และได้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสาร

2. รูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษานี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้วิธีการของตนเองในการสืบสอบหาคำตอบของปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมซึ่งการเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้วิธีการของตนเองเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ นักเรียนได้ใช้วิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา ดังนั้น ครูควรให้เวลาในการทำกิจกรรม รับฟัง และซักถาม พร้อมทั้งให้นักเรียนสะท้อนความคิดเห็นต่อวิธีการเหล่านั้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต

3. คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับครูผู้สอนที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ครูควรยอมรับความเป็นอิสระและความคิดริเริ่มของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระและสร้างวิธีการศึกษาของตนเองอย่างหลากหลาย โดยครูเป็นผู้คอยกระตุ้นให้นักเรียน ได้คิดวางแผนสืบสอบหาข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักเรียน ครู และบุคคลในชุมชน เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสารของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลการนำรูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นอื่นในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่สามารถส่งเสริมความสามารถด้านอื่นของนักเรียน เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และทักษะทางสังคม เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการสื่อสาร โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดทางเลือกอย่างหลากหลายสำหรับการเรียนการสอนสังคมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551 ก). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551 ข). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *สรุปผลการวิจัย PISA 2015*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

ทิศนา แขมมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาพรรณ ไชยวงศ์. (2551). การกระจายอำนาจสู่การศึกษาท้องถิ่น ใน *วารสารการศึกษาไทย*,*5*(50), 24-25.

ประเวศ วะสี. (2548). *หลากทัศนะว่าด้วยกระบวนทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน ปริชาติ วลัยสถียร กระบวนทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน (หน้า 62).* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.

ปัทมาวดี โพชนุกูล (2559). *ชำแหละ สกว.ตั้งเวทีชำแหละ PISA ไทยต่ำ เหตุเด็กไทย อ่านไม่เข้าใจ ตีความโจทย์ไม่ออก*. เข้าถึงได้จาก: https://www.matichon.co.th/news/393379.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557). *แนะปรับการสอนสังคมศึกษาทั้งระบบ*. เข้าถึงได้จาก: http://www.dailynews.co.th/education/247487

วรรณทิพา รอดแรงค้า. (2541). ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ใน *วารสารสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท].*,*45*(101), 7-12.

วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (2553). *ข้อเสนอแนะทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะกับสุขภาวะคนไทย โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการปฏิรูปการศึกษาเพื่อสุขภาวะคนไทย [ปศท.] สสส*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษวงศ์.

สมพงษ์ จิตระดับ, (2557). เรียนรู้นอกตำรา พิมพ์เขียวเรียนวิชาประวัติศาสตร์-หน้าที่พลเมืองแบบยั่งยืนในการศึกษา. *หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ*, *66*(20410), 12.

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน. (2557). การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21 ใน *การประชุมวิชาการ อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน.

สุธีระ ประเสริฐสรรพ์ (2559). *ชำแหละ สกว.ตั้งเวทีชำแหละ PISA ไทยต่ำ เหตุเด็กไทย อ่านไม่เข้าใจ ตีความโจทย์ไม่ออก*. เข้าถึงได้จาก: https://www.matichon.co.th/news/393379.

สุรางค์ โค้วตระกูล, (2556). *จิตวิทยาการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Beakley, B. A., Yoder, S. L., & West, L. L. (2003). *Community-based instruction: A guidebook for teachers*. Arlington, VA: Council for Exceptional Children.

Brooks, J. G. & Brooks, M. G. (1993). *In search of understanding: The case for constructivist classrooms*. Virginia: ASCD.

Education Scotland Foghlam A. (2012). *Curriculum for excellence: social studies principles and practice.* Retrieved from: http://www.educationscotland.gov.uk

Gredler, M. E. (1997). *Learning and instruction: Theory into practice.* (3rd ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

Jordaan, M. (2007). *Community-based project*. Retrieved from: http://www.northern.edu/ASLP/definition.htm

Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2004). *Models of teaching.* (7th ed.). Boston: Pearson Education, Inc.

Kilbane, C. D., & Milman, N. B. (2014). *Teaching models: Designing instruction for 21St century learners*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

McCown, R. R., & Roop, P. (1992). *Educational psychology and classroom practice: A partnership*. Boston: Allyn and Bacon.

Morrow, K., & John, I. (1981). *Principle of communicative methodology*. London: Longman.

Murphy, E. (1997). *Characteristics of constructivist learning & teaching*. Retrieved from: http://www.ucs.mun.ca/~emurphy/stemnet/cle3.html

National Council for the Social Studies. (1993). *NCSS task force on standards for teaching and learning in the social studies*. Washington. Retrieved from: www.socialstudies.org.

Owens, T. R., & Wang, C. (1996). *Community-based learning: A foundation for meaningful educational reform*. Retrieved from: www.nwrel.org/scpd/10/t008.html

Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning.* (4th ed.). New York: Holt, Rinehart, and Winston.

The Partnership for 21st Century Learning. (2015). *Framework for 21st century learning*. Retrieved from: www.p21.org/our-work/p21-framework

Wing, J., & Putney, L. (2002). *A vision of Vygotsky*. Boston: Allyn and Bacon.